www.turkishstudies.net/turkishstudies

Turkish Studies

eISSN: 1308-2140

Research Article / Araştırma Makalesi

Antik Çağın Son Olimpiyatı “Antakya”

Last Olympiad of Ancient Age: Antioch

Sevda Korkmaz* - Tanju Bağırhan**

Abstract: Referred as the ‘Queen of the East’ in archaic age, Antakya has had a cosmopolitan structure since its foundation, and thanks to this structure, many different people have been able to find a place within the structure and activities. One of the most important features of this city, is where many civilizations that have left their mark to the world in this city is that they host the last known Olympics. Although the information on the fact that the games were made in various places in the Anatolian geography as a ‘myth’ and the inadequacy of the researches in the Turkish literature on the games strengthened this view, the queen of the east continued to wear the ‘Olympic crown’ for many years. The one-month preparation period, during which the registration and pre-qualifiers were made, as in the Elean model, took place under the supervision of the referees, and the games were held at the stadium in Daphne. Knowledge on the days, type and order of the competitions is insufficient. On the other hand, competitions such as wrestling, running, trumpet playing, pancration, boxing, car racing, singing hymns about tragedies are mentioned. The games did not end due to the adoption of the Christian faith, but ended by being banned due to the support of the city of Antakya in a rebellion against the emperor. This study aims to reveal us the roots of the Anatolian Geography in relation to the sports in ancient times with the literature review method, especially in the Antakya Olympics, which is an important symbol for the factors affecting the end of the Olympics since it is the last Olympic Games of the ancient times.

Structured Abstract: The claim that the ancestors of the panhellenic games, including the Olympic games in ancient Greek civilization, were the games made in Anatolia – Asia Minor, is not claimed solely because of the Iliada and Odessa epics written by Homer in 1200 BC. Interestingly, during this period, ancient festivals were revived or reorganized in Asia Minor, despite the belief that the imperial bans on Pagan culture were the end of the Games and Olympics. In addition, new competitions were held in the form of sacred crown games or prize competitions, with smaller levels of ‘iso-olympia’ (similar or equivalent to the Olympics) or ‘iso-pythia’ (equivalent to the pythian games), called Olympia or Pythia. Especially after Greek lands came under Roman rule in 146 BC, Greek-Roman cities all over the Mediterranean world organized many new local festivals. It is stated that the most important of these Olympic games were held in many cities such as Cydnus, Ephesus, Perga, Antioch, which are mainly located in Asia Minor. Antioch is one of

* Dr, İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Gençlik ve Spor Müdürlüğü

Dr, Istanbul Major Municipality, Youth and Sport Directory

ORCID 0000-0002-6006-0473

svdkrkmz0@gmail.com

** Uzman, Spor Yayınevi

Expert, Spor Publication

ORCID 0000-0001-9824-3374

bagirhan@yahoo.com

Cite as/ Atıf: Korkmaz, S. & Bağırhan, T. (2021). Antik çağın son olimpiyatı “Antakya”. *Turkish Studies*, 16(3), 979-988. <https://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.49859>

Received/Geliş: 08 March/Mart 2021

Accepted/Kabul: 20 June/Haziran 2021

Checked by plagiarism software

Published/Yayın: 25 June/Haziran 2021

CC BY-NC 4.0

the important centers of the Hellenistic and Roman periods as a privileged city in terms of commercial and strategic because its geographical location is on the connection roads. The stadium and hippodrome type structures, which are among a series of buildings built to bring the Hellenic culture to the city, increase the attraction power of the city for games. In addition to its geographical location, it is interesting that the Olympic games with pagan culture characteristics continued in Antioch, which is a city that stands out in terms of religion and culture with its multi-religious and cultural structure where the first Christians emerged. Although the year 212 is seen as the date when the games started to be held regularly every four years, it seems unlikely that games were held before this date in a city such as Antioch, which is located at the crossroads of important connection roads. It is possible that the games started long before but took place irregularly for various reasons. Expert talk about a thirty-day preparatory period at the Olympics, during which registration and pre-matchings take place under the supervision of the referees. The games were organized for forty-five days in Panemos (July) and Loos (August). In the month before the games, athletes who wanted to train and compete came together under the supervision of Olympic referees, so the best for real competitions at the stadium in Daphne were selected. There is limited information about the types, order and days of sports competitions in the resources. Competitions such as wrestling, running, playing trumpet, pancration, boxing, car racing, singing about tragedies and singing hymns are held. An indoor sports facility called Xystos was built near the Zeus temple in Daphne to hold athletic competitions that were part of the Olympic Games. It is stated that the contestants are not subjected to any control regarding participation in the games during registration, but after the crowd that came to circus to watch the competitions was asked whether the participant was a "slave, thief or someone with immoral behavior", he was accepted as a contestant in the Olympics. Studies on victory inscriptions and coins show that Syrian athletes or athletes traveling to Syria at the end of the first and second century only mention Antioch, and later inscriptions mention more competitions, these are important findings of the local competition tour. The Olympic Games, one of the most important organizations of its age and played to achieve moral success and honor, grew and expanded with the increase in the number of events and popularity in the places where they were held. In terms of sports history, it is generally accepted that the Olympics ended with the prohibition of Theodosius I in 393 AD or Theodosius II around 420 AD against pagan culture. On the other hand, the fact that the Olympics lasted 100-120 years after these dates and continued to exist in an important center of Christianity until 520 AD highlights the idea that other factors are predominantly determining the end of the Olympics rather than the influence of Christians. On the other hand, the fact that the Olympics in the late antique age lasted until 520 AD suggests that the end of the Olympics in the antique age should be defined as the end date of the Olympics in Antioch.

Keywords: Sport, Antioch, Ancient age, Olympiads.

Öz: Antikçağda ‘Doğunun kraliçesi’ olarak anılan Antakya, kuruluşundan itibaren kozmopolit bir yapıya sahip olmuş, bu sayede farklı birçok insan, sistem ve etkinlik bünyesinde yer bulabilmiştir. Dünya üzerinde iz bırakan birçok medeniyetin hüküm sürebildiği ve bıraktıkları miraslarının korunabildiği bu şehrin önemli özelliklerinden birisi de gerçekleştiği bilinen son olimpiyatlara ev sahipliği yapmış olmasıdır. Antakya Olimpiyat Oyunları, gelişmişliği ile birlikte belirli bir dönemin oyunlar merkezi olmuş, şehir atletik müsabakaların merkezi konumuna gelmiştir. Yüzyıllar boyunca farklı etnik, dinsel ve kültürel toplulukları bir araya getiren oyunlar, Antakya şehrinin sporla olan bağlantısı ve geçmişini de ortaya koymaktadır. Her ne kadar oyunların Anadolu coğrafyasında çeşitli yerlerde yapıldığına dair bilgilere ‘söylence’ olarak yaklaşılsa ve oyunlara dair Türkçe literatürdeki araştırmaların yetersizliği bu bakışı güçlendirse de doğunun kraliçesi olan Antakya ‘*olimpik tacı*’nı uzun yıllar boyunca takmaya devam etmiştir. Elean modelindeki gibi kayıt ve ön elemelerin yapıldığı bir aylık hazırlık dönemi hakemlerin gözetimi altında gerçekleşmiş, oyunlar ise Daphne’deki stadyumda düzenlenmiştir. Yarışmaların yapılış günleri, türü ve sırasına dair bilgiler kısıtlı olsa da güreş, koşma, trompet çalma, pankrasyon, boks, araba yarışı, trajedilerden şarkı söyleme ve ilahileri okuma gibi yarışmalar yapıldığından bahsedilmektedir. Oyunlar Hristiyanlık inancının benimsenmesinden dolayı değil, imparatora karşı çıkan bir isyanda Antakya şehrinin verdiği destek sebebiyle yasaklanarak sona ermiştir. Bu çalışma, antik çağın son olimpiyatı olmasından dolayı olimpiyatların bitişini etkileyen etmenler için önemli bir simge olan Antakya olimpiyatları özelinde ayrıca Anadolu coğrafyasının antik dönemdeki sporla ilişkisindeki kökleri, literatür tarama yöntemiyle ortaya koymayı hedeflemektedir.

Anahtar Kelimeler: Spor, Antakya, Antik çağ, Olimpiyatlar.

Giriş

Antik Yunan uygarlığında olimpiyat oyunlarını da içeren panhellenik oyunların atasının, Anadolu –Asia Minor’da yapılan oyunlar olduğu savı, sadece Homeros’un milattan önce 1200’de yazdığı İliada ve Odessa destanları dolayısıyla değil aynı zamanda Anadolu coğrafyasındaki gymnasion, stadion gibi yapılar, heykeller, paralar, yazıtlar vb arkeolojik buluntulara dayanılarak ortaya atılmaktadır (Dürüşken, 2012: 75,80). Benzer biçimde olimpiyat oyunları döneminde ve geleneksel olarak kabul edilen olimpiyatların ve diğer büyük Yunan festivallerinin MS 393’te Theodosius I’in ya da MS 420 civarında Theodosius II’nin pagan kültürüne karşı yasaklamaları ile bittiğinin kabul edildiği döneme kadar ve sonrasında Küçük Asya’da ve Akdeniz’de oyunlar sürdürülmüştür. Geleneksel olarak pagan kültürüne yönelik imparatorlukça yapılan yasaklamaların oyunların ve olimpiyatların sonunu oluşturduğu değerlendirilmesine karşın bu dönemde ilginç bir biçimde Küçük Asya’da eski festivaller canlandırılmış veya yeniden düzenlenmiş ve bazıları Olympia veya Pythia olarak adlandırılan, diğerleri ise daha küçük düzeyde ‘iso-olympia’ (olimpiyatlara benzer ya da eşdeğer) veya ‘iso-pythia (pythia oyunlarına eş)’ özellikli kutsal taş oyunları veya ödüllü yarışmalar biçiminde düzenlenen yeni yarışmalar da gerçekleştirilmiştir (Van Nijf, 2001: 310).

Özellikle de Yunan toprakları Roma hâkimiyetine geçtikten sonra (MÖ 146) Akdeniz dünyasının dört bir yanında bulunan Yunan-Roma kentleri, çok sayıda yeni yerel festivaller organize etmişlerdir. Böylece yarışmalar MS ikinci yüzyılda en büyük ve en etkileyici büyüklüğüne ulaşmıştır. Burada etkili olan imparatorların Roma toplumunun zenginliklerini, güçlerini ve siyasi hâkimiyetlerini ifade etmeleri için oyunların etkisinin farkına varıp bunu kullanmalarındır. İmparatorlar kendi kurallarını meşrulaştırmak ve halkın desteğini sağlamak ve böylece oyunları sağlam bir siyasi yatırım haline getirmek için büyük harcamalar yapmışlardır (König, 2010: 46-47). Buna bağlı olarak da Yunan agonlarının altın çağının aslında Roma desteği ve onayı ile MS 2. yüzyılda ortaya çıktığı öne sürülebilmektedir (Scanlon, 2002: 37-64). Bu durum ‘agonistik patlama’ olarak nitelendirilmiştir (Robert, 1984: 38). Bu yarışma sayılarının büyüklüğüne ilişkin olarak Leschhorn’un (1998: 46,50), MÖ birinci ve üçüncü yüzyıllarda Roma İmparatorluğu’nun doğu illerinde en az beş yüz ayrı atletik yarışma olduğunu belirtirken Farrington (1997: 41-43) ise Roma döneminde Yunanca konuşan Doğu Akdeniz’de çeşitli şehirler tarafından düzenlenen yaklaşık yirmi ‘Olimpiyat Oyunu’ olduğunu belirtmektedir. Olimpiyat oyunlarının en önemlilerinin ağırlıklı olarak Küçük Asya’da Tarsus, Efes, Perge, Antakya gibi kentlerde kutlandığı belirtilmektedir (Van Nijf, 2001: 311; Rigsby, 1996: 362, 385, 496). Küçük Asya’da düzenlenen bu olimpiyat oyunlarının çoğunun, epigrafik verilere dayanılarak MS 420 yılı civarında bitmiş oldukları belirlenmiştir. Ancak buna karşın aralarından Antakya Olimpiyatları, 100-120 yıl daha 520 yılına kadar sürmesi dolayısıyla Antik çağın pagan özellikli son olimpiyatı olarak da özel bir önem taşımaktadır (Remijsen, 2010: 411).

Antakya coğrafi konumunun bağlantı yollarında olmasından dolayı ticari ve stratejik bakımdan ayrıcalıklı bir kent olarak Hellenistik ve Roma döneminin önemli merkezlerinden biridir (Pamir, 2014: 251). Kente Helen kültürünü taşımak (Temizkan, 2019: 37, 43) amacıyla yapılan bir dizi yapının arasında yer alan stadyum, hipodrom türü yapılar oyunlar için de şehrin çekim gücünü artırmaktadır. Coğrafi konumunun yanı sıra ilk Hristiyanların ortaya çıktığı çok dinli ve kültürlü yapısı ile dinsel ve kültürel açıdan da öne çıkan bir kent olan Antakya’da pagan kültürü özelliklerini taşıyan olimpiyat oyunlarının sürmüş olması da ilginçtir. Ayrıca spor tarihi açısından da genel olarak olimpiyatların MS 393’te Theodosius I’in ya da MS 420 civarında Theodosius II’nin pagan kültürüne karşı yasaklamaları ile bittiği kabul edilmesine karşın bu tarihlerden sonra 100-120 yıl daha sürerek MS 520 yılına kadar Hristiyanlığın önemli bir merkezinde devam etmiş olması olimpiyatların bitimi konusunda Hristiyanların etkisinden çok ağırlıklı olarak başka etmenlerin de belirleyici olduğu düşüncesini öne çıkartmaktadır (Jeffreys vd, 1986: 236). Diğer yandan da geç antik çağdaki olimpiyatların MS 520 yıllarına kadar da sürmesi antik çağ dönemi olimpiyatlarının bitişinin Antakya Olimpiyadı’nın bitiş tarihi olarak tanımlanması gerektirdiğini

düşündürmektedir. Bu açıdan da hem uygulama özellikleri hem de spor tarihi açısından önemli bir tarihsel yol ayrımı olan Antakya Olimpiyatları bu çalışmada incelenmektedir.

Yöntem

Makalede, araştırma konusu gereği çok sayıda çalışmanın incelenmesini, derlenmesini, tasnif edilmesini ve sentez edilmesini olanaklı kılan literatür tarama (Demirci, 2014: 74-75; Keser, <http://kisi.deu.edu.tr>) yöntemi ile elde edilen bulgular incelenip analiz edilmiştir.

Bulgular

Tarihsel Köken ve Felsefe

Antakya tarihindeki önemli olaylardan birini oluşturan, başlangıcından bu yana ‘kutsal bir yarışma’ statüsüne sahip olduğundan şüphe edilmeyen Antakya Olimpiyatları’na dair kaynakları; vakayiname¹ yazarı Malalas’ın tarihçesi, Antakya’da 353-390 arasında oyunların retorik (hitap) başkanlığını yapan Libanius’un konuşma ve mektupları ve John Chrysostom’un çalışmaları oluşturmaktadır (Remijsen, 2015a: 95).

Oyunların tarihsel kökenine bakıldığında Malalas’a dayanarak ilk kez 43’te yapıldığı ancak deprem, yangın gibi sebeplerle düzensiz gerçekleştirildiği ifade edilmektedir (Downey, 1961:197). Ancak Malalas, oyunların ilk defa Commodus döneminde Suriye takvimi 260’da yapıldığını belirtse de bahsettiği bu tarih, miladi takvime göre 212’ye imparator Caracalla yönetimine denk düşmektedir. Ayrıca oyunlar tarihi boyunca görev yapan alytarch sayısı göz önüne alındığında da 212 tarihine ulaşılmaktadır (Remijsen, 2010: 419; Remijsen, 2009: 137). Malalas, oyun haklarının İmparator Claudius’un onayı ile Antakyalılar (tarihte bu prosedürün tek örneği ya da kanıtlanmış tek olay) tarafından elde 90 penteterik döngü boyunca (360 yıllığına) Elis’ten satın alındığı söylemektedir (Hahn, 2013: 77). Malalas’ın belirttiği bu durum günümüz bazı tarihçileri (örneğin Remijsen 2015a ve Nijf 2001 vb) tarafından Elis’tekilerin elinde böyle bir hak olmadığı dolayısı ile böyle bir satışın olamayacağı gerekçesi ile kuşku duyulan bir anlatım olarak değerlendirilmektedir (Remijsen, 2010: 430; Liebeschuetz, 2004: 144; Downey, 1961: 197). 212 yılı oyunların dört yılda bir düzenli yapılmaya başladığı tarih olarak görülse de Antakya gibi önemli bağlantı yollarının kavşak noktasında bulunan bir şehirde bu tarihten önce oyunların yapılmamış olması düşük bir ihtimal gibi görünmektedir. Oyunların çok daha önce başlamış ancak çeşitli nedenlerle düzensiz biçimde gerçekleşmiş olması olasıdır.

Oyunların Programı, İdaresi ve Süresi

Hem Libanius hem de John Chrysostom olimpiyatlar için kayıt ve ön eşleşmelerin yapıldığı otuz günlük hakem gözetimindeki hazırlık döneminden bahsetmektedir (Remijsen, 2015a: 95). Oyunlar kırkbeş gün olarak Panemos (Temmuz) ve Loos (Ağustos) aylarında organize edilmiştir (Remijsen, 2010: 412). Oyunlar için Commodus’un emriyle bir başkoordinatörlük = alytarch oluşturulmuş, alytarch görev süresi boyunca onurlandırılmış ve Zeus gibi saygı görmüştür. Kaynaklardan alytarchın tamamen beyazdan oluşan bir kostüm giydiğini, cüppe ve sandalet, altın, yakut, inci vb değerli taşlarla süslü bir taç taktığını ve abanoz ağacından yapılmış bir asa taşıdığını öğreniyoruz. Alytarch, festival günlerinde Kaisarion olarak bilinen bazilikanın açık avlusunda uyumuştur (Jeffreys ve ark, 1986: 152).

Alytarchın yanı sıra Grammateus ve Amphithalesler de olimpiyatlarda görev yapmıştır. Alytarchın yardımcıları da oyunlarda ve törenlerde beyaz bir elbise giymiş, grammateus defneyaprağı formunda altın taç ve amphithales ise ortasında Zeus’un altın büstünün olduğu yine defneyaprağı formunda tören tacı takmıştır (Remijsen, 2015a: 94). Grammateus’a da Apollo gibi, yerel konsey ve halk meclisi tarafından seçilecek olan amphithales ise Hermes gibi saygı

¹ Olayları günü gününe kaydeden, genellikle ya hükümdarın ya da önemli devlet adamlarının başından geçenler temel alınarak yazılan tarih eserleri (<https://tr.wiktionary.org/wiki/vakayiname>).

gösterilmiştir (Hahn, 2013: 77). Oyunları idare edecek bir başkoordinatörlük ve çok sayıda yardımcı atanması, oyunların ölçeği, katılım ve izlenme kapsamı konusunda önemli ipuçları vermektedir.

Etkinlik, sunacak bir hatibin varlığını gerekli kılmış, hatip bulmak ise yarışma alytarchın görevleri arasında yer almıştır. Oyunların bitiminde ziyafet ve eve götürmek için verilecek hediyeleri temin etmek de alytarchın sorumluluğundaydı. Eve götürmek için hediye verme geleneği, yarışma başkanını mali açıdan zorlamış ve festivalin devamlılığını tehlikeye atmışsa da daha sonra bu gelenek kaldırılmıştır (Remijsen, 2015a: 97).

Yarışlar

Oyunlardan önceki ayda, antrenman yapma ve mücadele etmek isteyen sporcular, olimpik hakemlerin gözetiminde bir araya gelmiş, böylece Daphne'deki stadyumda yapılan gerçek yarışlar için en iyiler seçilmiştir (Remijsen, 2015b: 130). Oyunlara dair Antakyalı piskopos Severus'tan 516'da kalan bilgilerde, maçlar ayrıntılı olarak yer almıştır. Piskopos yarışmacıların cildini önce yağla ovuşturduktan sonra nasıl tozla kapladıklarını, bir taç için nasıl yarıştıklarını ve haberciler tarafından nasıl ilan edildikleri ve sınırlı bir güreş alanında kalmak gibi bir dizi spor kuralına nasıl uymak zorunda olduklarını anlatmış, pentatlondan da bahsetmiştir. Açıklamaları festivalin pagan doğasını aydınlatmaktadır; “Severus’a göre Hristiyanlar Daphne’ye putperest bir şekilde gitti, temiz tıraşlı, kısa tunikliydiler ve Zeus tören alayı için sopa taşıdılar, geceleri meşaleler ve stadyumda tütsü yaktılar” (Remijsen, 2015a: 104). Kaynaklarda oyunlardaki spor yarışmalarının türleri, yapılış sırası ve günleri hakkında bilgiler kısıtlıdır. Remijsen, Malalas’ın katılımcılara ve oyunlara ilişkin açıklamalarının gerçek ve kurgu karışımı olduğunu vurgulamaktadır. Malalas oyunlara dair; güreş, koşma, trompet çalma, pankrasyon, boks, araba yarışı, trajedilerden şarkı söyleme ve ilahileri okuma gibi yarışmalar yapıldığından bahsetmektedir (Jeffreys ve ark, 1986: 153).

Yarışların Yapıldığı Alanlar

Oyunların başlamasından bir ay önceki hazırlık dönemi Antakya’da, gerçek yarışmalar ve final törenleri ise şehir merkezine yaklaşık 8 km uzaklıkta, Zeus Tapınağı yakınındaki efsanelerin ve kültlerin merkezi Daphne/Defne'deki stadyumda yapılmıştır (Bahadır, 2010: 352; Remijsen, 2015a: 95). Olimpiyat Oyunlarının bir parçası olarak düzenlenen atletik yarışmaları düzenlemek amacıyla Xystos olarak adlandırılan bir kapalı spor tesisi Zeus tapınağına yakınında inşa edilmiştir (Filipczak, 2017: 335). Defne’de gerçekleştirilen diğer oyunlarda kullanılmayan bu Xystos olarak adlandırılan kapalı spor tesisi Commodus tarafından yeniden gerçekleştirilen ilk oyunlarda oyunların gerçekleştirilme yeri olmasının yanı sıra diğer olimpik yarışmalarda da müsabakalar için de kullanılmıştır (Hahn, 2013: 79). Olimpik Oyunları süresince güreş müsabakaları (Filipczak, 2017: 335) ve dövüş sporlarının ön maçları ile güreş maçları Plethron denilen yerde yapılmıştır (Downey, 1961: 634-689).

Xystos üstü örtülü bir yapı iken, Didius döneminde inşa edilen Plethron ise 900 m² dikdörtgen şeklindedir (Bolat, 2016: 42). Yapının üstünün kapalı olması, temmuz ve ağustos aylarında gerçekleştirilen oyunlarda güneşin yakıcı etkisinden kurtulmak için olması olasıdır. Eğitimciler, taraftarlar, oyunların geçmiş ve mevcut görevlileri için dört tarafı 2 taş sıra olarak tasarlanan yapı, Argyrius tarafından genişletilmiş, daha sonra oturma kapasitesi iki katına çıkarılmıştır (Downey, 1939: 435). Hipodrom olarak tanımlanan yapı, plan özellikleri ve Roma döneminde inşa edilmiş olmasından dolayı Circus olarak tanımlanmaktadır, kapasitesinin 80.000 kişi olduğu tahmin edilmektedir (Pamir, 2014: 256). Uzmanlar tarafından dönemdeki bir diğer circus olan Roma’daki Circus Maximus’tan önce yapıldığı belirtilmekte, Maximus’tan daha görkemli ve daha büyük bir yapı olarak nitelendirilmektedir (Antakya’da Antik, 2019). Circusun kapasitesi günümüzdeki pek çok stadyum ve spor tesisinden daha fazla olması hayli dikkat çekicidir. Ancak bu kapasiteye rağmen seyircileri sporculardan uzak tutmak ve çılgnlıklarını

sınırlamak için sırtla bağlı brandalar dikilmek zorunda kalınmıştır (Remijsen, 2015a: 98). Guttmann da halkın kentin ileri gelenlerine ayrılan koltuklar dışında kalan koltuklar için birbirini iteklediğinden söz etmektedir (Guttmann, 2004: 35). Tüm bu bilgiler bize oyunların oldukça büyük bir kitle tarafından ilgiyle takip edildiğini göstermektedir.

Katılım Kriterleri, Ödüller ve Ceza

Oyunlara katılım konusunda yarışmacıların kayıt sırasında herhangi bir kontrole tabii tutulmadığını ancak yarışmaları izlemek için circusa gelen kalabalığa katılımcının ‘köle, hırsız veya ahlaksız davranışta’ bulunan biri olup olunmadığı sorulduktan sonra olimpiyatlara yarışmacı olarak yer alabildiğini aktarılmaktadır. Remijsen bir hristiyan teolog olan Pseudo-Dionysius’un köle sporcuların genellikle diğer sporcular tarafından kolayca tanındığını ve Pseudo-Dionysius’un retorik el kitabının da sporcuların kuralları çiğnemesi durumundaki alabileceği cezaları ve bu cezaların para cezası olabildiği gibi bedensel ceza olarak ta uygulanabildiğini yazdığını aktarmaktadır. Agonlarda özgür vatandaşlara bedensel cezaların verilmesi sosyal olarak nadiren kabul görmesine karşın bedensel cezaların kölelere yönelik uygulanması ise normal karşılanmaktadır (Remijsen, 2019: 26-27).

İmparator Diocletian, alytarch olarak katıldığı olimpiyatlarda galip gelenlere çeşitli ödüller vermiştir. Bunlar arasında verdiği imparatorluk sertifikası sahiplerine vergilerden ve ayinlerden muaf tutulma gibi imtiyazlar sağladığı belirtilmektedir (Remijsen, 2015a: 94; Downey, 1961: 326). Remijsen, bu ödülün sadece bu yarışmaya özel olabileceğini belirtmektedir. Oyunların katılımcılarına dair ise Malalas şu bilgileri paylaşmaktadır; “Farklı yerlerde doğmuş soylu genç insanlara buraya kutsal Olimpik festivalde kurallara saygılı bir biçimde yarışmak için birbiriyle eşleşmektedirler. Erdemli bir biçimde kendilerini denetleyerek diğer sporculara da saygılı davranan bu yarışmacılar, hiçbir kaynaktan da gelir elde etmemektedir. Zaten zengin olan bu sporcular zenginlik düzeylerine göre de kendi kölelerini yarışmalara katılmasını sağlamaktadırlar” (Remijsen, 2015a: 94).

Oyunlarda Kadınlar

Kadınların Antakya oyunlarına katılımı şüpheli olarak belirten Hartman’a (2006: 70) karşın Kyle’ın Malalas’tan aktardığına göre Antakya’da elit ailelerin kızları, iffet sözü altında, koşu ve güreşte Olimpiyat oyunlarında birbirlerine karşı yarışmışlardır (Kyle, 2014: 271). Libanius kadınlara stadyumda izin verilmediğini aktarsa da bu onları genel olarak festivallerden hariç tutmamaktadır. Olimpiyatların şenlikli atmosferinin kendilerini Hristiyan olarak tanımlayan kadınlar için bile cazip gelmiştir (Remijsen, 2015a: 100). Ancak bu arka plana karşın Malalas’ın olimpiyatlar ile ilgili yarışmaları tanımlama eğiliminde olmasından dolayı kızlar için yarışmanın olimpiyatların bir parçası değil, Olympia’daki olimpiyat oyunlarının bir parçası olmayan Heraia oyunları gibi ayrı bir yarışma olması mümkündür (Remijsen, 2015a: 103; Kyle, 2014: 258, 264-266). Kızlar için oyunlar özel bir prestij sağlamasına karşın o bölgedeki zengin kızların bedenlerinin şekli, seslerinin güzelliği veya şiirlerinin kalitesi vb becerilerini göstermeleri için bir fırsat olduğu belirtilmektedir (Remijsen, 2015a: 103). Olimpik oyunlarında kadınlar sadece güreşmemiş, aynı zamanda felsefe yapmış, şarkı ve tragedya söylemişlerdir (Scanlon, 2002: 348). Buna karşın ettikleri iffet yeminine bağlı kalarak oyunlarda erkekler gibi çıplak olarak yarışmamışlardır. Olimpiyat oyunlarında zafer kazanan kadınların yarışma bittikten sonra rahibe olarak yaşayacaklarına ve hayatlarının geri kalanında iffetli bir yaşam için de söz verdikleri belirtilmektedir (Liebeschuetz, 2004: 151). Oyunlarda galip gelen kadınlar halkın alkışları arasında taçlandırılarak ödüllendirilmişlerdir (Mantas, 1995: 133-134).

Yarış Turnesi

Zafer kitabeleri ve madeni paralar üzerine yapılan çalışmalar, ilk ve ikinci yüzyılın sonlarında Suriyeli sporcuların veya Suriye’ye seyahat eden sporcuların sadece Antakya’dan bahsetmesi ve daha sonraki yazıtların daha fazla yarışmadan bahsetmesi, yerel yarışma turnesinin

önemli bulguları arasında yer almaktadır. Roma eyaleti olan Suriye’de yapılan Antakya Oyunları’na olimpiyat döngüsünün dördüncü yılında katılan sporcular oyunlar öncesinde eğer Akdeniz’in güneyinde seyahat ettilerse, Fenike kıyılarında, Tire’de ve belki de Sidon ve Şam’da kısa süreli konaklamalar yaptıktan sonra Kilikya’da Anazarbus ve Tarsus’ta yarışmalara katılarak Antakya olimpiyatlara hazırlanmışlardır. Sporcular, zaman zaman aldıkları davetlerle de olimpiyat dışındaki oyunlara da katılmışlardır (Remijsen, 2015a : 90-91).

Antakyalılar aktif olarak oyunlar için uluslararası sporcuları çekmeye çalışmışlar, alytarchlar bu iş için diğer bölgelerin elçiliklerine mektup göndermiştir. Libanus gibi pek çok Antakyalı elçilere önemli kişileri ikna etmek için bu mektupları yazmıştır. Libanus 364’de bir dizi mektubu Küçük Asya ve Mısır’daki valilere göndermiş ve onlara yerel sporcuların Antakya’ya gitmesini teşvik etmelerini ve daha önemlisi bu sporcuların ve elçilik üyelerinin taşınması için at ve eşek temin edilmesini rica etmiştir. 388’de, İskenderiye’de okulu olan iatrosophist (tıp doktoru) Magnus’a bir mektup yazarak vali ile müzakerelerde arabulucu olmasını rica etmiştir (Remijsen, 2015a: 96).

Bir yarışmadan diğerine seyahat eden sporcular için yoğun bir agonistik pazarın varlığı, galibinin “tüm dünyada yaşayanlar, Capitolia Oyunlarından (Roma) Antiochia Oyunları’na (Suriye)” başlığının yer aldığı yazıtlarla doğrulanmaktadır. Dolayısıyla bu kadar kalabalık bir pazarda iyi organize edilmiş agonistik bir takvime ihtiyaç duyulmuş, böylece çakışan yarışmalar sporcuların favori turnuvalarına katılmasını engellememiştir. Örneğin Küçük Asya’daki Afrodisias’tan kalma bir yazıtta, seçkinlerin yerel bir üyesinin anısına (ve vasiyetle verilen bir bağışla finanse edilen) düzenlenen yeni bir yerel yarışmaya, sporcuların Capitolia’ya katılmak için Roma’ya yolculuk edildiğini anlatılmaktadır (Pleket, 2014: 103).

Oyunların Sona Erişi

Antakya Olimpiyatları’nın bu popüleritesi, şüphesiz oyunların Hristiyanlık dönemlerinde sürdürülmesinin nedenlerinden biriydi (Remijsen, 2015a: 98). Olimpiyat oyunlarını başladıktan sonra yapılma aralığı takip eden yıllarda değişmiştir. MS 41’deki gibi finansal kötüye kullanımın yanı sıra deprem ve yangın gibi felaketlerin sıklığı Antakya’daki Olimpiyat oyunlarının düzensizliğinde önemli bir rol oynamıştır (Hadrill, 2008: 4).

175’e gelindiğinde Marcus Aurelius, Antakya’nın taht isyanındaki tutumu sebebiyle şehir oyunlarını bir ceza olarak kaldırmıştır (Remijsen, 2010: 414). Antakya, şehir statüsünü ve oyunları yapma hakkını kaybetmiştir. Ancak 3. yüzyılda taht üzerindeki rakip mücadelesi ve Perslere karşı yapılan seferlerde yaşanan sürekli çatışmalar nedeniyle, asker imparatorlar da ordunun malzeme ihtiyacı dolayısıyla Suriye ve Kilikya’da çok fazla zaman harcamıştır. Şehirleri yanlarında tutmak için onlara bir yarışmanın başlatılması veya yükseltilmesi gibi bağışlarda bulunmuşlardır (Remijsen, 2015a: 92). Zamanla oyunlar eski özelliklerini kaybetmeye başlamıştır ve oyunların cazibesini ve ihtişamını korumak giderek zorlaşmıştır (Glanville, 1939: 436). Antakya oyunları imparator I.Justin tarafından 524’te Blues tarafından kendisine başlatılan ayaklanmaya tepki olarak her tür oyunun yasaklanması sebebiyle sona ermiştir (Remijsen, 2015a: 51). Diğer bir ifadeyle 1200 yıllık antik olimpiyat serüvenine Theodosius tarafından 393 yılında son verilmemiş bu tarihten yaklaşık 120 yıl daha devam eden antik dönem olimpiyatları MS 520’de Antakya olimpiyatları ile sona ermiştir.

Sonuç

Çağın en önemli organizasyonları arasında yer alan ve ahlaki başarı ve onur elde etmek için oynanan Olimpiyat Oyunları (Demirel, Yıldiran, 2013: 200), yapıldığı yerlerde etkinlik sayısı ve popüleritesinin artması ile birlikte büyümüş ve genişlemiş, neredeyse her koşul altında yapılmış ve çok geniş bir coğrafyaya yayılmıştır. Antikçağ’da Grek-Roma medeniyeti ile doğu medeniyetinin buluştuğu merkez olan ‘Doğunun Kraliçesi’ olarak adlandırılan (Bahadır, 2010: 350; Pamir, 2014: 251) Antakya da bu coğrafyaların en önemlilerinden biri olmuştur. Antakya’da

eğlence amaçlı yapılan sayısız festival ve oyun içerisinde olimpiyat oyunlarının ayrı bir yeri bulunmaktadır. Antakya Olimpiyat Oyunları, gelişmişliği ile belirli bir dönemin merkezi olmuş, şehir atletik müsabakaların merkezi konumuna gelmiştir. Hristiyanlığın kabulünden sonraki dönemde Olympia'daki oyunların 393'te sonlandırılmasına karşın Antakya'da oyunlar yapılmaya devam edilmiş, farklı dinsel ve kültürel grupların bir arada katıldıkları bir etkinlik olarak 520'ye kadar var olmuştur. Dinsel uygulamalarla iç içe gerçekleşen oyunların sona erışı, ağırlıklı olarak dinsel nedenler veya spor karşıtlığı dolayısıyla değil; dönemin eğlence kültürü anlayışındaki değişiklikler ile özellikle de 4. yüzyıldan sonra sirk ve pandomim gibi etkinliklerinin öne çıkmasına bağlı olarak agonik yarışmalarını öneminin azalması, oyunları organize etmede artan ekonomik maliyetler ve bölgede imparatorluğa karşı sık yapılan isyanlardan dolayı gerçekleşmiştir (Hahn, 2013: 59, 63-65; Remijsen, 2015a: 100-104; Remijsen, 2015b: 132). Bu yapısı ile de Olimpiyat oyunlarının sona eriş tarihini yüz yıldan fazla bir süre ileriye atan Antakya Olimpiyatları, Hahn'ın belirttiği gibi geç antik çağda oyunların ve bu oyunların sportif ve dini yönlerinin kapsayıcı bir portresini elde etmemizi olanaklı kılan ipuçlarını da ortaya koymaktadır (Hahn, 2013: 75). Bu yapısı ile de Anadolu coğrafyasının ve Antakya kentinin sporla olan bağlantısını ve farklılıklarını ortaya koyan incelemeler, olimpiyatları sadece bir Yunan geleneği içerisinde Olimpia civarında yapılmış etkinlikler ile sınırlandırmayı öne çıkartan tarih anlayışı dışında (özellikle de Küçük Asya'da yapılan olimpiyatları dışlayan) antik olimpiyat düşüncesi ve uygulamasının özelliklerini ve değişimlerini ortaya koymak için de önemli olarak görülmektedir. Ayrıca olimpiyatların bitişini Hristiyanlığın başlaması ile pagan kültürüne yönelik yasaklamalara indirgeyen geleneksel yaklaşımın dışında, ağırlıklı olarak olimpiyatlar ve oyunların bitişinde Hristiyanlık etkisi haricinde farklı bireysel ve toplumsal etmenlerinin ağırlıklı etkisini somutlaması açısından da Antakya Olimpiyatları tarihsel bir dönemi simgelemektedir. Bu bağlamda antik oyunların MS 393'te Theodosius I'in ya da MS 420 civarında Theodosius II'nin pagan kültürüne karşı yasaklamaları ile bittiğini kabul eden yaklaşım yerine, antik çağdaki olimpiyatların ve agonik yarışmaların bitişini sağlayan tüm etmenlerin ve olimpiyat döneminin bitişinin simgesi olarak değerlendirdiğimiz Antakya Olimpiyatları'nın bitiş tarihinin kullanılması daha doğru bir tanımlama olarak görülmelidir.

Kaynaklar

- Arkeofili. (2019, 2 Ağustos). Antakya'daki antik hipodromda mozaikler bulundu. <https://arkeofili.com/antakyadaki-antik-hipodromda-mozaikler-bulundu/> (Erişim tarihi: 12/01/2021)
- Bahadır, G. (2010). Kuruluşundan IV. yüzyıla kadar Antakya. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(13), 349-372.
- Bolat, M.E. (2016). *Antakya tarihi yerleşimi çok katmanlı yapısının algılanmasına yönelik tespit ve öneriler*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Demirci, A. (2014). Literatür taraması. İçinde Y. Arı, İ. Kaya (Eds), *Coğrafya araştırma yöntemleri* (ss.73-108). Coğrafyacılar Derneği Yayınları.
- Demirel Harmander, D., Yıldırım, İ. (2013). The philosophy of physical education and sport from ancient times to the enlightenment. *European Journal of Educational Research*, 2(4), 191-202. <https://doi.org/10.12973/eu-jer.2.4.191>
- Downey, G. (1961). *A History of Antioch in Syria: from Seleucus to the Arab conquest*, Princeton University Press.
- Downey, G. (1939), The Olympic games of Antioch in the fourth century AD. *Transactions and Proceedings of the American Philological Association*, 70, 428-438.

- Dürüşken, Ç. (2012). Asia Minor’da olimpiyat ruhu. İçinde İ. Yıldırım, T. Gültekin (Eds.), *Anadolu uygarlıklarında spor* (ss.70-85). Spor Yayınevi.
- Farrington, A. (1997). Olympic victors and the popularity of the olympic games in the imperial period. *Tyche*, 12, 15–46. <https://doi.org/10.15661/tyche.1997.012.03>
- Filipczak, P. (2017). Antioch on the orontes the topography of social conflicts (4TH-7TH Cent. AD). *Syria Archéologie art et Histoire*, 94, 325-345. <https://doi.org/10.4000/syria.5606>
- Hartmann, A. (2006). Dabei Sein ist nicht alles: die Olympischen Spiele in Antike und Neuzeit. İçinde W.Schreiber, C. Gruner (Eds), *Von Den Olympischen Spielen bis zur Potsdamer Konferenz Standardthemen des Geschichtsunterrichts forschungsnah* (ss. 63-124). Ars una Verlagsgesellschaft.
- Guttmann, A. (2004). *Sports: first five millennia*, University of Massachusetts Press.
- Hadrill, D.S.W. 2008. *Christian Antioch: A study of early christian thought in the East*, Cambridge University Press.
- Hahn VJ. (2013). Die Olympischen Spiele von Antiochia: Zu den Wandlungen eines Agons im spätantiken Imperium. İçinde A. Gutsfeld, S. Lehmann (Eds.), *Der gymnische Agon in der Spätantike* içinde (ss. 75-92). Computus Druck Satz Verlag.
- Jeffreys, E., Jeffreys, M., Scott, R. (1986). *The chronicle of John Malalas*, Australian National University Publication.
- Kent J. R. (1996). *Asylia: territorial inviolability in the hellenistic world hellenistic culture and society*, University of California Press.
- Keser, İ.K. *Bilimsel araştırma Yöntemleri*. <https://kisi.deu.edu.tr/istem.koymen/BAY%20sunum%202.pdf>
- König, J. (2005). *Athletics and literature in the Roman Empire*. Cambridge University Press.
- Kyle, D.G. (2014). Greek female sport: rites, running, and racing. İçinde P. Christesen, D.G. Kyle (Eds.), *A companion to sport and spectacle in Greek and Roman antiquity* (ss.258-275). Wiley Blackwell Publications.
- Leschhorn, W. (1998). Die Verbreitung von Agonen in den Östlichen Provinzen des Römischen Reiches. *Stadion*, 24, 31–57.
- Liebeschuetz, J.H.W.G. (2004). Malalas on Antioch topoi. *Orient-Occident*, 5, 143-153.
- Mantas, K. (1995). Women and athletics in the Roman East. *Nikephoros*, 8, 125-144.
- Pamir, H. (2014). Antakya Hipodrom çevresi ve kazısı. İçinde A. Özfırat, Ç. Uygun (Eds.), *Hatay arkeolojik kazı ve çalışmaları* (ss.251-274). Mustafa Kemal Üniversitesi Yayınları.
- Pleket, H. W. (2014). Inscriptions as evidence for Greek sport. İçinde P. Christesen, D.G. Kyle (Eds.), *A companion to sport and spectacle in Greek and Roman Antiquity* (ss.98-111). Wiley Blackwell Publications.
- Remijsen, S. (2019). Only Greeks at the Olympics? Reconsidering the rule against non-Greeks at ‘panhellenic’ games. *Classica et Mediaevalia*, 67, 1-61. <https://doi.org/10.7146/classicaetmediaevalia.v67i0.111033>
- Remijsen, S. (2015a). *The end of Greek athletics in late antiquity*. Cambridge University Press
- Remijsen, S. (2015b). Looking at athletics in the fourth century: The unification of the spectacle landscape in east and west. İçinde R Dijkstra, S van Poppel, D Slootjes (Eds.), *East and*

-
- west in the Roman Empire of the fourth century: an end to unity* (ss.121-146). Brill Publications.
- Remijsen, S. (2010). The introduction of the Antiochene Olympics: A proposal for a new date. *Greek, Roman, and Byzantine Studies*, 50, 411–436.
- Remijsen, S. (2009). The alytarches, an Olympic agonothetes. *Nikephoros*, 22, 129-143.
- Robert, L. (1984). *Discours d'ouverture*. Actes du VIIIe congrès international d'épigraphie grecque et latine Athènes 1982-I (ss.35-45). Athènes.
- Scanlon, T. F. (2002). *Eros and Greek athletics*, Oxford University Press.
- Temizkan, M. (2019). Seleukos Kralları tarafından kurulan kralı merkez Antiokheia ve yakın çevresindeki Antiokheia kentlerine genel bir bakış. *Oannes Uluslararası Eskiçağ Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 35-52. <https://doi.org/10.33469/oannes.6>
- Vakayiname. 23 Haziran 2018. <https://tr.wiktionary.org/wiki/vakayiname>. (Erişim tarihi: 12/01/2021)
- Van Nijf, O. (2001). Local heroes: athletics, festivals and elite self-fashioning in the Roman East. İçinde P.Filipczak (Ed), *Being Greek under Rome* (ss.306-334). Cambridge University Press.

Beyan ve Açıklamalar (Disclosure Statements)

1. Araştırmacıların katkı oranı beyanı / Contribution rate statement of researchers: Birinci Yazar/First author % 50, İkinci Yazar/Second author % 50
2. Yazarlar tarafından herhangi bir çıkar çatışması beyan edilmemiştir (No potential conflict of interest was reported by the authors).